

häilyy kristillisen haaveilevan romantiikan ja oikeudenmukaisuuden vaateen välillä. Toisaalta hän ylistää pyyteettömästi katumattomille vainoajilleen anteeksi antaneita kristittyjä, mutta toisaalta hän kuitenkin vaatii oikeudenmukaisuutta. Voidaan kuitenkin kysyä missä määrin ehdotonta anteeksiantoa korostava kristillinen romantiikka on osaltaan edesauttanut rankaisemattomuuden kulttuurin syntyä Afrikassa. Miten väärämielisiin ja julmiin johtajiin vaikuttaa se, että he tietävät uhriensa indoktrinoivan itseään antamaan anteeksi jopa ilman katumusta ja väärintekojen sovitamista? Onko tässä kyse pohjimmitaan kolonialismin aikaisesta alistumisen teologiasta, jota afrikkalaisille kaupattiin? Voidaan jopa kysyä Anthony Bashin tavoin, onko tällainen tulkinta sovinnosta edes eettisesti hyväksyttävä.

Katongole kuitenkin tasapainottaa ehdottoman anteeksiantamuksen ajatusta vaatimuksella oikeudenmukaisuudesta. Hänelle oikeus ei ole etupäässä sitä, että rikos johtaa rangaistukseen, vaan sitä, että rikoksen aiheuttama tuho ihmissuhteissa, mielisä ja aineellisessa elämässä korjataan. Hänen painopisteensä on siis enemmänkin restoratiivisessa kuin retributiivisessa oikeudessa.

Metodologisesti Katongolen kirja on systemaattisen teologin askel kohti empiriaa. Katongole on työskennellyt suurten järvien alueen (Itä-Kongo, Ruanda, Burundi, Uganda, Kenia, Tansania) uskonnollisten johtajien rauhanaloitteen piirissä ja palannut toistuvasti kotiseudulle, jolla hän on tehnyt haastatteluja ja käynyt tutustumassa sovinnon kannalta olennaisiin paikkoihin ja yhteisöihin. Hän kuvailee metodologista muutosta eräänlaiseksi narratiiviseksi käänteeksi, jossa hän on havainnut kertomusten mahdin. Tämä ei ole kovin yllättävä käänne, kun otetaan huomioon, että Katongole tulee vahvan suullisesta kertomuspainotteisesta kulttuuritaustasta ja

että politiikka yleensäkin rakentuu myyttien ja kertomusten varaan. Lisäksi teologiassa ylipäättään on tapahtunut jonkin verran narratiivista käännettä.

Tässä kirjassa narratiivisuus tarkoittaa lähinnä sitä, että kertomukset toimivat anekdoottimaisina esimerkkeinä teologis-eettisistä kysymyksistä. Niiden avulla kuvitetaan teologis-teoreettista pohdintaa, ja välillä ne myös auttavat syventämään sitä. Paikkojen ja yhteisöiden havainnoiminen ei ole systemaattista. Arvelen, että tässä kirjassa kyseessä on nimenomaan askel kohti empiriaa, sillä systemaattisessa teologiassa empirialla olisi paljon enemmän annettavaa, jos aineiston kerääminen ja analyysi suoritetaan syvällisemmällä metodologisella otteella. Odotankin mielenkiinnolla Katongolen seuraavia julkaisuita.

Katongolen kirja on spiritualiteetiltaan syvälinen, teologialtaan avoimen katolinen ja tyyliltään kanta-aottava ja mukaansatempaava. Sitä voi lukea, vaikkei olisikaan teologian, Afrikan politiikan tai Afrikan-tutkimuksen asiantuntija, joskin tietopohja näillä aloilla auttaa hahmottamaan tekstien eri kerroksia. Tekstin lukeminen nyky-päivän Euroopan näkökulmasta on kylmäävää: esimerkiksi Ruandassa heimojakoa luotiin ja ylläpidettiin kolonialistisen ja jälkikolonialin vallankäytön välineenä karmeine seurauksin, eikä kristillisestä uskosta ollut väkivallan jarrumieheksi. Nykyään Euroopassa lietsotaan jälleen tribalismia, jossa kristinuskoa käytetään keppihevosenä, vaikka edelliset kansallisuuskiihkoilut veivät perikatoon. Katongolen pohdinnat avaavat uusia näkökulmia myös oman mantereemme tilanteeseen.

Mika Vähäkangas, missiologian ja ekumeniikan professori, Lundin yliopisto

LUCINDA MOSHER & DAVID MARSHALL (ED.)
Sin, Forgiveness, and Reconciliation: Christian and Muslim Perspectives.
Washington, DC:
Georgetown University Press 2016. 145 s.

Canterburyn arkkipiispan vuonna 2002 alullepanema ja vuonna 2013 Georgetownin yliopiston alaisuuteen siirtynyt Building Bridges Seminar kokoaa vuosittain yhteen akateemisia ja tunnustavia kristittyjä ja muslimeja. *Sin, Forgiveness, and Reconciliation* -teos on kolmastoista toimintaa esittelevä ja raportoiva julkaisu. Sen taustalla on huhtikuussa 2014 järjestetty samanaiheinen seminaari.

Julkaisu sisältää kokoontumisessa käytetyt valmistellut puheenvuorot mukailen seminaarin ohjelmaa. Johdannon jälkeen Veli-Matti Kärkkäinen ja Jonathan A. C. Brown tarjoavat yleiskatsauksen teoksen teemoihin sekä kristillisen että islamilaisen teologian näkökulmista. Loput teoksesta jakautuu kolmeen lukuun, jotka käsittelevät erikseen kolmea teemaa: syntiä, anteeksiantoa ja sovinnon tekemistä. Kukin alaluku sisältää kristillisestä ja islamilaisesta näkökulmasta aihetta lähestyvän esitelmän sekä aihepiiriin liittyvät raamatun- ja koraanitekstit, joihin osallistujat ovat perehtyneet etukäteen.

Seminaarityöskentelyn keskeisimmäksi anniksi määritellään esitelmää seurannut keskustelu, jota julkaisu dokumentoi vain kursorisesti (s. 125–137). Anonymiteettia suojaavien Chatham House -sääntöjen pohjalta on ymmärrettävää, että ryhmän sisäisiä keskusteluita on miltei mahdotonta tuoda seminaariin osallistumattomien kuultavaksi. Osatonkin lukija aistii, että työskentelyn ainutlaatuisuus ei perustu julkaistuihin puheenvuoroihin vaan keskusteluihin, jotka niitä ovat seuranneet. Olisi toivottavaa, että

teoksen toimittajat olisivat käyttäneet enemmän aikaa ja voimavaroja keskusteluiden kuvaamiseen tai edes – kuten alla esitämme – tuoneet käyttämänsä menetelmää vahvemmin esille.

Building Bridges Seminar -työskentely heijastelee professori David Fordin (Cambridgen yliopisto) ja professori Peter Ochsin (Virginian yliopisto) kehittälemää ja sittemmin ympäri maailmaa levinnyttä scriptural reasoning -dialogikäytäntöä (ks. Hirvosen menetelmää esittelevä artikkeli TA:n numerossa 1/2018, jossa metodi suomenneetaan kirjoituksiin pohjaavaksi kuuntelevaksi keskusteluksi). Käytännön perusajatuksena on kutsua yhteen moniuskontoinen joukko, joka tutustuu toisiinsa keskustelemalla tiettyistä teemoista kunkin osallistujan pyhien kirjoitusten perusteella. Näin osallistuja perehtyy sekä oman että muiden uskonnollisten perinteiden mukaisiin pyhiin kirjoituksiin ja niiden tulkintoihin sekä oppii kuuntelemaan ja ymmärtämään uusia tulokulmia. Erityisesti dialogimuoto opettaa eri uskontoperinteiden edustajia jakamaan näkemyksiään keskinäisessä kunnioituksessa ja tutustumaan vuorovaikutuksen kautta paremmin sekä toisiinsa että itseensä.

Tätä taustaa vasten tarkasteltuna *Sin, Forgiveness, and Reconciliation* -teos ei ole ainoastaan synnin, anteeksiannon ja sovinnon tekemisen teemoista nouseva artikkelikoelma, vaan se avaa lukijalleen mahdollisuuden tutustua pyhien kirjoitusten pohjalta käytävään uskontodialogimuotoon. Kirjaa on mahdollista käyttää inspiraationa ja eräänlaisena menetelmäoppaana lukijan itse järjestämälle dialogityöskentelylle.

Käytännönläheisille metodiooppaille on käyttöä uskontojen välisessä dialogissa. *Sin, Forgiveness, and Reconciliation* toimittaisi tällaista tehtävää vielä paremmin, mikäli se tarjoaisi sisällöllisen materiaalin lisäksi eksplisiittisemmän prosessi-

kuvauksen siitä, miten itse dialogityöskentelyä on ohjattu. Työskentelyn yleisluontoisen esittelyn ja prosessikuvauksen voisi sisällyttää sarjan kaikkiin teoksiin esimerkiksi liitteenä.

Yksi Scriptural reasoning -dialogin lähtökohdista on, että ennen varsinaista keskustelua teemoja ja käsiteltävien pyhien kirjoitusten tekstikohtia konteksteineen avataan lyhyesti yleisellä tasolla. Alustuksen tarkoituksena on saattaa osallistujat samalle viivalle siinä, mistä tarkasteltavassa tekstissä on kyse. Metodi sinänsä ei edellytä erityistä teoreettista uskonoppineisuutta, sillä jokainen osallistuja edustaa ennen kaikkea itseään eikä puhu koko tunnustuskuntansa tai uskontonsa puolesta.

Sin, Forgiveness, and Reconciliation -teoksen esittämässä dialogissa osanottajat ovat kuitenkin ansioituneita teologeja. Mahdollisesti tästä taustasta johtuen teemojen alustuksissa korostuu akateemisuus ja pyrkimys yleisluontoisuuteen siinä määrin, että puhujan positio suhteessa hänen oman uskontoperinteensä sisäiseen kirjoon jää sanoittamatta. Tervetulleen poikkeuksen muodostaa Ayman Shabanin syntiä Koranin Aadam-kertomuksen valossa käsittelevä alustus, jota kirjoittaja kuvaa ”valikoivaksi ja monin tavoin sattumanvaraiseksi” ja jonka hän sijoittaa löyhästi sunnilaiseen islamintulkintaan (s. 45).

Mikäli tutkijoiden laatimat puheenvuorot olisivat hieman henkilökohtaisempia ja reflektiivisempiä, teoksen erityislaatuisuus paranisi huomattavasti. Tämä olisi hyvin mahdollista metodin sallimissa rajoissa ja antaisi lukijalle mahdollisuuden hahmottaa, mitä tunnustuksellisen ja akateemisen teologian rajapinnoilla tapahtuu. Akateemiselle lähestymistavalle tyypillistä yleisluontoisuutta ei tarvitse hylätä, mutta on selvää, että pääasiassa 10–15 sivun mittaiset esitelmat synnin, anteeksiannon tai sovinnon tekemisen kaltaisista

teemoista kristillisessä tai islamilaisessa perinteessä ovat valikoivia ja valikoimisessa on aina kyse vallasta.

Pahimmillaan näennäisesti yleisluontoinen esitelmä häivyttää kirjoittajan oman uskontoperinteiden sisältämän monimuotoisuuden. Esimerkiksi Christoph Schwöbel luonnehtii syntiä käsittelevää alustustaan kristilliseksi teologiseksi tarkasteluksi, jossa yhdistyvät raamatullinen todistusaines, opilliset traditiot sekä uskonnonharjoitus (s. 24). Raamatullisen materiaalin puolesta esityksen painopiste on Paavaliin Genesis 3 -tulkinnessa (s. 25–27). Opillista keskustelua motivoivat Augustinus, Tuomas Akvinolainen ja Martti Luther sekä ohimennen Karl Barth (s. 31–34). Nämä valinnat näyttävät alustuksessa luonnollisina, eikä niille esitetä varsinaisia vaihtoehtoja; myöhäiskeskiajan mystikkoteologit ja skolastikot mainitaan Lutherin näkemysten radikaaliuden esiintuomiseksi (s. 33). Schwöbelin esittelemällä näkökulmalla on toki paikkansa, mutta historiallinen rekonstruktio ei tuo esille kristillisen perinteen moninaisuutta.

Tässä mielessä yksi teoksen onnistuneimmista artikkeleista on Veli-Matti Kärkkäisen yleiskatsaus kirjan tematiikkaan. Kärkkäinen onnistuu yleiskatsauksessaan suhteuttamaan kristillisen teologian lyhyesti juutalaiseen ja islamilaiseen teologiaan sekä valottamaan kristinuskon sisäistä moninaisuutta synnin, anteeksiannon ja sovinnon teemoissa. Hän huomioi painopiste-eroja niin idän kuin lännen traditioiden välillä ja johdattaa moninaiseen dynamiikkaan asiantuntevasti yksinkertaistaen. Kärkkäisen viitoittama uskontodialogi on parhaimmillaan yhtäaikaista sekä uskontoperinteiden sisäistä että niiden välistä dialogia.

Sovinnon tekemisen (reconciliation) käsittely synnin ja anteeksiannon ohella lisää teoksen kiinnostavuutta ajankohtaisuutensa puolesta sekä siksi, että lähtökohdaksi molemmista alustuspuheenvuoroissa

on valittu ihmisten välinen kanssakäyminen. Philip Sheldrake toteaa, ettei sovintoa tule ymmärtää abstraktiksi opinkappaleeksi vaan toiminnaksi, joka määrittyy kontekstissaan (s. 101). Teologisena ainekse-
na Sheldrake käyttää muun muassa Paavalin universaalia opetusta ja visiota kristillisestä yhteisöstä ”uutena ihmisyytenä” (s. 99–100). Sovinto on siis toimintaa, joka parantaa ihmiskuntaa kokonaisuudessaan. Uskontodialogin kannalta kiinnostava kysymys siitä, miten pitkälle kristillinen ja inhimillinen tulisi samastaa toisiinsa, jää käsittelemättä. Kristillisen sovinnon tekemisen esimerkkinä toimii vieraanvaraisuus, joka ei hyveenä ole poikkeuksellisen kristillinen (s. 101–103). Sen sijaan ehtoollinen, jonka käsittelyyn katsaus päättyy, esitetään hengelliseksi harjoitukseksi, joka liittyy kristityt koko ihmiskuntaan, eikä sen poissulkevaa luonnetta käsitellä (s. 104–105).

Asma Afsaruddinin vastaava artikkeli liittyy sovinnon tekemisen rauhantyyöhön. Lähtökohdaksi Afsaruddin ottaa islamilaisessa kommentaarikirjallisuudessa Koraanista johdetun käsitteen ”sydänten yhteen tuomisesta” (*ta’liif al-quluub*) (s. 107–108). Tulkintaperinteessä Awsin ja Khazrajin heimojen tapaus toimii esimerkkinä: esi-islamilaisella ajalla ne taistelivat toisiaan vastaan väkivalloin, mutta islam saattoi ne sovintoon – veljiksi, rakastamaan toisiaan ja tekemään yhteistyötä. 1900-luvun alussa jotkut muslimioppineet ovat tulkinneet vastaavan sovinnon ja yhteisöllisyyden voivan viritä myös muslimien ja ei-muslimien kesken kansallisessa yhteisössä, jossa jumausko riittää yhdistäväksi tekijäksi (s. 110, 112). Afsaruddinin puheenvuoro rekonstruoi oman uskontoperinteen kehityksen laajenevaksi, ja hän esittääkin, että omien pyhien kirjoitusten pluralistisen tulkintapotentiaalin havaitseminen edellyttää ymmärrystä itsestä globaalien kylän asukkaana (s. 115). Molemmat sovinnon tekemistä käsittelevät artikkelit ilmentävät eteenpäin katsovaa

otetta ja pyrkimystä sanoittaa oman perinteen puitteissa jotain uutta.

Sovinnon käsitteen äärellä eräs ryhmän osanottaja toteaa (s. 136): ”Reconciliation is not sameness; rather, it is agreement that there are indeed two points of view. It is a celebration, not the obliteration, of differences.” Tästä lienee kysymys dialogissa laajemminkin. Uskontojen keskinäinen ymmärtäminen vaatii uskontoteologisen pohdinnan ja erilaisten yksilö- ja pienryhmäkokeilujen lisäksi eri tilanteissa sovellettavissa olevia dialogimenetelmiä sekä niiden avointa tarkastelua. Vaikka *Sin, Forgiveness, and Reconciliation* -teoksen artikkelit eivät sisällöllisesti tuo aihepiiriensä käsittelyyn mitään kovin yllättävää, teoksen ansio on nähtävä sen kokonaisuudessa sekä pyhien kirjoitusten tulkintaan pohjaavan uskontodialogisen metodin esillä pitämisessä.

**Aaro Rytkönen, TM,
toiminnanjohtaja,
Al Amana Centre,
Oman**

**Anna-Liisa Tolonen, TM,
tohtorikoulutettava, Järki ja
uskonnollinen hyväksyminen
-huippuyksikkö,
Helsingin yliopisto**

**THE FAITH AND ORDER
COMMISSION OF THE
CHURCH OF ENGLAND
Forgiveness and
Reconciliation in the
Aftermath of Abuse.
London: Church House
Publishing 2017. 127 s.**

Englannin anglikaanikirkko on yksi niistä kirkkoista, joiden piirissä on paljastunut käsittämättömän laajaa ja pitkäaikaista seksuaalista hyväksikäyttöä. Kevään 2018 aikana on kuultu hyväksikäytön uhreja sekä

tutkittu vuosikymmenien aikana tapahtuneita väärinkäytöksiä yhteistyössä oikeusviranomaisten kanssa.

Riippumattoman tutkinnan lisäksi Englannin kirkossa on käyty myös sisäistä pohdintaa siitä, mitä ovat ne uskomukset, käytänteet ja arvot, jotka kirkossa ovat estäneet hyväksikäytön paljastumista, käsittelyä ja ennaltaehkäisyä. Perusteellisen itsetutkiskelun tavoitteena ei ole ollut vain löytää ja osoittaa yksittäisiä hyväksikäyttäjiä, vaan kirkkona tunnistaa oma osallisuus ja tehdä aitoa parannusta myös yhteisönä.

Osana tätä yhteisöllistä oppimisprosessia Englannin kirkon Faith and Order -toimikunta on työstänyt kaksi asiakirjaa siitä, kuinka sovinnosta ja anteeksiannosta voidaan puhua hyväksikäytön jälkeen. Julkaisu *The Gospel, Sexual Abuse and the Church: A Theological Resource for the Local Church* tarjoaa materiaalia seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvään pohdintaan sekä niille, jotka opettavat ja saarnaavat kirkossa, että niille, jotka vastaavat tukihenkilöiden koulutuksesta paikallistasolla.

Nyt arvioitavana oleva teos *Forgiveness and Reconciliation in the Aftermath of Abuse* laajentaa näkökulmaa myös muihin hyväksikäytön muotoihin. Julkaisussa toimikunta mainitsee hengellisen hyväksikäytön liittyvän usein seksuaaliseen hyväksikäyttöön, etenkin silloin kun tekijänä on kirkossa luottamusta nauttiva auktoriteetti.

Toimikunta toteaa, että totuuden esiintulo herättää voimakkaita tunteita yhteisössä: vihaa, häpeää ja joskus aiheettomiakin syytöksiä ja kostoreaktioita. Hyväksikäytössä on tekijän ja uhrin lisäksi aina mukana myös muita osapuolia, yllyttäjiä, mahdollistajia, vastuunsa väistäneitä auktoriteetteja sekä voimattomia sivustakatsojia. Ahdistuksen kasvaessa anteeksiannosta ja sovintoa olisi helppoa tarjota nopeaksi lääkkeeksi vihan ja koston kierteeseen, mutta onko silloin vaarana, että evankeliumin hyvä sanoma muuttuu ihmisarvoa loukkaavaksi vähättelyksi